

Kommunal regnskapsstandard nr. 11 – Høringsutkast (HU)

Høringsutkast fastsatt av styret i Foreningen GKRS 25.04.2013

Finansielle eiendeler og forpliktelser

1. INNLEDNING OG BAKGRUNN

Denne standarden omhandler regnskapsføring av finansielle eiendeler og forpliktelser (finansielle instrumenter), herunder derivater. Standarden gir også kriterier og retningslinjer for regnskapsføring av sikring.

1.1 Avgrensning av virkeområde

Standarden omfatter regnskapsføring av finansielle eiendeler som er klassifisert som omløpsmidler og finansielle forpliktelser som er klassifisert som kortsiktig gjeld, jf. KRS nr. 1 «Klassifisering av anleggsmidler, omløpsmidler, langsiktig og kortsiktig gjeld».

2. REGELVERK

De grunnleggende regnskapsprinsippene er hjemlet i forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner (regnskapsforskriften) §§ 7 og 8. Vurderingsreglene i kommuneregnskapet er hjemlet i regnskapsforskriften § 8. Balanseregnskapet skal vise status for kommunens eiendeler, gjeld og egenkapital ved utgangen av regnskapsåret etter regnskapsforskriften § 3. Standarden bygger på de grunnleggende kommunale regnskapsprinsippene, slik de er beskrevet i notatet "Kommuneregnskapet – rammeverk og grunnleggende prinsipper".

Begrensninger knyttet til låneopptak følger av kommuneloven § 50. Begrensninger i kommunenes finansforvaltning følger av kommuneloven § 52 med tilhørende forskrift.

3. DRØFTELSE

3.1 Definisjoner

1. I denne standarden er en finansiell eiendel en kontrakt som er en finansiell forpliktelse eller egenkapital for en annen part. En finansiell forpliktelse er en kontrakt som er en finansiell eiendel for en annen part.

Eksempler på finansielle eiendeler og forpliktelser som kan omfattes av denne standarden

- kontanter og bankinnskudd
- utlån og innlån
- sertifikater og obligasjoner
- aksjer, egenkapitalbevis og andeler
- verdipapirfond
- derivater med finansielt oppgjør

2. Derivat er et finansielt instrument med alle de tre følgende kjennetegn:
 - Verdien endres som et resultat av endringer i angitt rente, kurs, råvarepris, annen variabel eller pris-, rente-, aksjeindeks eller annen underliggende variabel.
 - Det skal gjøres opp på et framtidig tidspunkt. Oppgjøret kan være i form av kontanter eller et annet finansielt instrument.
 - Det kreves ingen eller liten utbetaling på avtaletidspunktet i forhold til andre typer kontrakter som har likeartet eksponering overfor endringer i markedspriser.

Eksempler på derivater med finansielt oppgjør

- opsjoner
- rente- og valutabytteavtaler
- bytteavtaler med fremtidig oppstart
- fremtidige renteavtaler
- terminkontrakter
- tegningsretter
- andre termin- og futurekontrakter

3. Sammensatte finansielle instrument er kombinasjonsprodukter som består av to eller flere finansielle instrument. Dette kan være en finansiell eiendel eller forpliktelse (vertsinstrument) i kombinasjon med et eller flere derivatinstrument (innebygd derivat), eller flere derivatinstrument satt sammen.

Eksempler på sammensatte finansielle instrument er aksjeindekserte obligasjoner og rentebytteavtaler med ett eller flere opsjonselementer (swapsjoner).

4. Økonomisk sikring innebærer at et sikringsinstrument effektivt reduserer virkningen av den risikoen som søkes sikret i sikringsobjektet. Regnskapsmessig sikring forutsetter at det ligger en økonomisk sikring til grunn. Sikring er nærmere omtalt i punkt 3.5.

3.2 Regnskapsføringstidspunkt

1. Balanseregnskapet skal vise status for kommunens eiendeler, gjeld og egenkapital ved utgangen av regnskapsåret, jf. regnskapsforskriften § 3. Førstegangsinnregning i balansen skal skje på transaksjonstidspunktet. En transaksjon er gjennomført når det vesentligste av risiko og kontroll er overført. Risikoen som overføres er eiendelens gevinst- eller tapspotensial, mens kontrollen som overføres er beslutningsmyndigheten og råderetten over eiendelen.
2. For en finansiell eiendel eller forpliktelse vil transaksjonstidspunktet være når kommunen blir part i instrumentets kontraktmessige vilkår. Dette vil normalt være avtaletidspunktet. For derivater vil avtaletidspunktet alltid være transaksjonstidspunktet.
3. Finansielle instrumenter føres ut av balansen når de bortfaller eller når det foreligger en transaksjon eller annet forhold som medfører at det vesentligste av risiko og kontroll er overført. Dette omfatter også vesentlige endringer i instrumentets kontraktmessige vilkår.

3.3 Klassifisering

Klassifisering av finansielle eiendeler og forpliktelser i balansen er behandlet i KRS nr. 1.

3.4 Verdssettelse

Vurderingsreglene i kommuneregnskapet er hjemlet i regnskapsforskriftens § 8. Anskaffelses-kost og opptakskost for finansielle eiendeler og forpliktelser er behandlet i KRS nr. 2 «Anskaffelseskost og opptakskost for balanseposter».

1. Finansielle omløpsmidler skal vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi (laveste verdis prinsipp).
2. Markedsbaserte finansielle omløpsmidler skal vurderes til virkelig verdi (markedsverdi prinsippet).
3. Finansielle forpliktelser skal vurderes til høyeste verdi av opptakskost og virkelig verdi (høyeste verdis prinsipp).
4. Derivater med finansielt oppgjør, som ikke inngår i sikring, er omfattet av de generelle verdssettelsesreglene. Dette innebærer at derivater som oppfyller kriteriene for markedsbaserte finansielle omløpsmidler skal verdsettes til virkelig verdi. Derivater vil normalt ikke oppfylle disse kriteriene. Derivater som ikke oppfyller disse kriteriene skal verdsettes etter de ordinære verdssettelsesreglene,

slik de er beskrevet i punkt 3.4 nr. 1 og 3.4 nr. 3 ovenfor, så lenge de ikke inngår i sikring etter punkt 3.5.

5. Ved sammensatte finansielle instrument skal det enkelte instrument som hovedregel identifiseres og verdsettes separat. Verdsettelse av det enkelte instrument skjer etter samme regler som for øvrige finansielle instrument.

I et sammensatt finansielt instrument med et innebygd derivat skal det innebygde derivatet skilles fra vertsinstrumentet på grunnlag av sine uttrykte eller innforståtte vilkår. Vertsinstrumentet verdsettes til restbeløpet etter at det innebygde derivatet er utskilt. Dersom det ikke er mulig å fastsette den virkelige verdien av det innebygde derivatet på en pålitelig måte på grunnlag av derivatets vilkår, fastsettes verdien med utgangspunkt i vertskontraktens virkelige verdi.

Nærmere om anskaffelseskost og opptakskost

6. Anskaffelseskost for finansielle eiendeler omfatter kjøpsprisen med tillegg for alle utgifter som følger av kjøpet/avtalen (direkte transaksjonsutgifter).
7. Opptakskost for finansielle forpliktelser er pålydende på det tidspunkt som forpliktelsen oppstår med tillegg for alle utgifter som følger av avtalen (direkte transaksjonsutgifter).
8. Direkte transaksjonsutgifter er alle utgifter som er direkte henførbare til den finansielle eiendelen eller forpliktelsen, dvs. utgifter som ikke ville eksistert dersom avtalen om den finansielle eiendelen eller forpliktelsen ikke hadde eksistert. Dette kan for eksempel være kurtasje, provisjoner, gebyrer eller honorar knyttet til transaksjonen.
9. Over-/underkurs og premie ved avtale om derivater inngår i anskaffelseskost og opptakskost på finansielle eiendeler og forpliktelser.
10. Et derivat som ikke er en opsjon (for eksempel terminkontrakt eller rentebytteavtale) har vanligvis en virkelig verdi (nåverdi) lik null ved inngåelse.
11. Ombyttbare finansielle eiendeler tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost. Med ombyttbare finansielle eiendeler forstås eiendeler med identiske økonomiske karakteristika. Dette er eksempelvis andeler i samme verdipapirfond.

Nærmere om virkelig verdi

12. Virkelig verdi er det beløp som eiendelen kan selges for i en transaksjon mellom uavhengige parter. Dersom tilsvarende eiendel omsettes i et godt fungerende marked, beregnes virkelig verdi med utgangspunkt i observert markedsverdi. Eksempelvis er virkelig verdi for børsnoterte aksjer balansedagens kurs.
13. Dersom det ikke er noe fungerende marked, må virkelig verdi fastsettes etter beste estimat.

14. For fordringer, utlån, obligasjoner og lignende fordringsinstrument er virkelig verdi den antatte realisasjonsverdien, dvs. den forventede tilbakebetalingen på fordringen.
15. Som en praktisk tilnærming til virkelig verdi kan forenklete beregninger benyttes dersom en slik verdsettelse antas å gi tilnærmet samme verdi som en mer komplisert beregning. For eksempel lineær periodisering av opsjonspremien over levetiden på opsjonen.
16. Finansielle forpliktelser regnskapsføres tilsvarende som finansielle eiendeler.
17. Verdiendringer som følge av verdsettelsesbestemmelsene i regnskapsforskriften skal føres i driftsregnskapet.

3.5 Sikring

1. Regnskapsmessig sikring forutsetter at det ligger en økonomisk sikring til grunn. Det betyr at det skal foreligge en intuitiv og rimelig økonomisk begrunnelse for sikringen.

Økonomisk sikring innebærer at et sikringsinstrument effektivt reduserer virkningen av risikoen som søkes sikret i sikringsobjektet. Effektiviteten i en sikringsrelasjon bestemmes av i hvilken grad endringer i kontantstrømmen fra eller endringer i den virkelige verdien av den sikrede risikoen motsvares av endringer i kontantstrømmen fra eller endringer i den virkelige verdien av sikringsinstrumentet.

2. Et sikringsobjekt er den posisjonen som sikres. Et sikringsobjekt utsetter kommunen for tapsrisiko fra endringer i virkelig verdi eller fremtidige kontantstrømmer. Et sikringsobjekt kan være en eiendel, en forpliktelse eller en bindende avtale. En portefølje av objekter med likeartede risikokarakteristika kan også være sikringsobjekt.
3. Sikringsinstrumentet er det finansielle instrumentet som brukes for å sikre verdien på sikringsobjektet. Et sikringsinstrument må være et finansielt instrument, men ikke nødvendigvis et derivat. Også innebygde derivater, som er del av et sammensatt instrument, kan inngå i en sikringsrelasjon. Netto utstedte opsjoner kan ikke utpekes som sikringsinstrument.
4. Med kontantstrømsikring forstås i denne standarden en sikringsrelasjon mellom et sikringsobjekt og et sikringsinstrument der virkningen av endringer i kontantstrømmen fra sikringsinstrumentet effektivt reduserer virkningen av endringer i kontantstrømmen fra sikringsobjektet.

En kontantstrømsikring er en sikring mot variabiliteten i kommunens kontantstrømmer som skyldes markedsmessig risiko og som kan påvirke kommunens driftsresultat. En vanlig form for kontantstrømsikring er bruk av rentebytteavtale (motta flytende rente/betale fast rente) for å sikre kontantstrømmen på gjeld med flytende rente.

Også en fastrenteobligasjon som på forhånd er bestemt skal holdes til forfall kan være kontantstrømsikring. Over- og underkurs periodiseres lineært over løpetiden.

5. Med verdisikring forstås i denne standarden en sikringsrelasjon mellom et sikringsobjekt og et sikringsinstrument der virkningen av endringer i verdien av sikringsinstrumentet effektivt reduserer virkningen av endringer i verdien av sikringsobjektet.

En verdisikring er en sikring mot endringer i den virkelige verdien av en eiendel eller forpliktelse eller en bindende avtale, som skyldes en markedsmessig risiko og som kan påvirke kommunens driftsresultat. En vanlig form for verdisikring er bruk av renteinstrumenter som sikrer fast verdi på obligasjoner (motta fast rente/betale flytende rente).

Regnskapsføring under sikring

6. Ved regnskapsmessig sikring skal gevinster og tap fra sikringsinstrument sammenstilles med gevinster og tap fra sikringsobjekt.

Ved kontantstrømsikring skal verdiendring på sikringsinstrumentet ikke regnskapsføres før sikringen opphører.

Ved verdisikring skal verdiendring på sikringsinstrument ikke regnskapsføres før sikringsinstrumentet realiseres. Sikringsobjektet skal balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen.

Sikringsdokumentasjon

7. Før en regnskapsmessig sikring begynner, og så lenge den vedvarer, skal det foreligge sikringsdokumentasjon.
8. Sikringsrelasjonens effektivitet skal dokumenteres forut for inngåelsen av sikringen. Vurderingen må følges opp ved hver regnskapsavslutning gjennom hele sikringsperioden.
9. For hver enkelt sikringsrelasjon skal det dokumenteres:
 - a) hvilken type risiko som skal sikres
 - b) hvorvidt det er en kontantstrømsikring eller en verdisikring
 - c) hvilket sikringsobjekt(er) som skal sikres,
 - d) hvilket sikringsinstrument som skal anvendes
 - e) formålet med sikringen
 - f) sikringseffektiviteten

Regnskapsføring ved opphør av sikring

10. Den økonomiske sikringen avsluttes når sikringsinstrumentet forfaller, selges, utløper, eller opphører på annen måte. Dersom den økonomiske sikringen avsluttes, må også den regnskapsmessige sikringen avsluttes. Vesentlig endring av et sikringsinstrument fører også til opphør av regnskapsmessig sikring.

Sikringen avsluttes også når sikringsinstrumentet ikke lenger effektivt reduserer risikoen knyttet til sikringsobjektet, eller sikringsobjektet selges, utløper, vesentlig endres eller bortfaller på annen måte.

11. Dersom kravene til sikring ikke lenger er oppfylt skal verdsettelse skje etter de alminnelige verdsettelsesreglene, slik de er beskrevet i punkt 3.4 i denne standarden.
12. Når opphør av sikring skyldes at sikringsobjektet er bortfalt eller sikringsinstrumentet er opphørt, skal regnskapsføring av gevinst eller tap ved transaksjonen skje på opphørstidspunktet.
13. Dersom gevinst eller tap ved opphør av sikringsinstrument innarbeides i det nye sikringsinstrumentet skal gevinst eller tap tilbakeføres over løpetiden på det nye instrumentet. Tilbakeføringen kan skje lineært, dersom gevinsten eller tapet er jevnt fordelt over løpetiden på den nye avtalen.
14. Et finansielt instrument som har vært sikringsinstrument i en sikringsrelasjon kan benyttes som et nytt sikringsinstrument i en ny sikringsrelasjon.

3.6 Presentasjon og noteopplysning

Notekrav til regnskapet er behandlet i KRS nr. 6 «Noter og årsberetning». Av særlig viktighet for finansielle instrumenter er KRS nr. 6 punkt 3.2.1 nr. 7 og noteopplysning om markedsbaserte finansielle omløpsmidler. I tillegg kommer følgende krav til opplysninger knyttet til finansielle instrument:

1. Når finansielle eiendeler og forpliktelser er balanseført til virkelig verdi, herunder eiendeler/forpliktelser som er nedskrevet/oppskrevet til virkelig verdi, skal det opplyses hvordan virkelig verdi er fastsatt. Anskaffelseskost skal også opplyses.
2. For finansielle derivater skal det alltid opplyses om virkelig verdi, såfremt virkelig verdi kan fastsettes på en pålitelig måte.
3. Ved sikring skal det gis opplysninger om begrunnelse for sikringsvurderingen. Ved regnskapsmessig sikring skal kommunen i note minst gi informasjon om:
 - a) hvilke finansielle instrument som inngår i sikringsrelasjonene
 - b) hvilken type risiko som er sikret og formålet med sikringen
 - c) varigheten av sikringene
 - d) verdien på sikringsinstrumentet
 - e) forankring i kommunens finansreglement

4. ANBEFALING

1. Førstegangsinngregning i balansen skal skje på transaksjonstidspunktet.
2. Finansielle omløpsmidler skal vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi (laveste verdis prinsipp). Markedsbaserte finansielle omløpsmidler

skal vurderes til virkelig verdi. Derivater med finansielt oppgjør, som ikke inngår i sikring, er omfattet av disse generelle verdsettelsesreglene.

3. Ved sammensatte finansielle instrument skal det enkelte instrument identifiseres og verdsettes separat.
4. Finansielle forpliktelser regnskapsføres tilsvarende som finansielle eiendeler.
5. Ved regnskapsmessig sikring skal gevinster og tap fra sikringsinstrument sammenstilles med gevinster og tap fra sikringsobjekt.
 - 5.1. Ved kontantstrømsikring skal verdiendring på sikringsinstrumentet ikke regnskapsføres før sikringen opphører.
 - 5.2. Ved verdisikring skal verdiendring på sikringsinstrument ikke regnskapsføres før sikringsinstrumentet realiseres. Sikringsobjektet skal balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen.
6. Dersom den økonomiske sikringen avsluttes, må også den regnskapsmessige sikringen avsluttes.